

Владо ПОПОВСКИ

“
Da go pregrneme
zaedni ~ki ot i nt eres
so zdravo rasuduvawe
za i dni nat a
”

Di mi tar Pop - Georgi ev Berovski

ПАРАЛЕЛИ

За жал, требало да се случи несреќата во која загина Претседателот на Р. Македонија за да се осведочиме дека сме изгубиле "претседател со европски атрибути", "визионер на европската ориентација на Р. Македонија", "архитект на регионалната соработка", почитуван прегалец на балканското пријателство и личен пријател на речиси сите балкански државници. Загубивме, според ехото што плави, претседател на сите граѓани кој вистински го разбрал и почитувал мултикултурализмот, ја градел довербата меѓу заедниците и придонел за позитивниот развој на меѓуетничкиот баланс и стабилност на Р. Македонија. Се осведочивме во претседателовите бројни...

...и одлични позиции меѓу релевантните светски државници кои искажаа недвосмислена почит и симпатии кон господинот Борис Трајковски како кон човек и политичар.

Во сиот тој склоп самите ние како да бевме убедени единствено во неговата човечка добрина и во неговата богољубива природа. Речиси секому му беше јасно оти станува збор за срдечен човек со многу пријатели и за човек кому му е дадено нив да ги стекнува и тогаш кога е претседател; зашто, обично, претседателите (и премиерите) немаат пријатели.

Пред несреќата, медиумите и устите на владините политичари киптеа со "атрибути" и склопови од подруга дефиниција за Претседателот. Сите тие не се однесуваа на **ПРЕТСЕДАТЕЛОВАТА ПОЛИТИКА** и на неговите решенија; не полемизираа за предметот, туку предоминантно беа упатени лично, ad personam, што би рекол "обичниот" ни граѓанин.

КОЈА Е ВИСТИНАТА за Претседателот, односно во што е неговиот придонес за Р. Македонија? Иако е потребна поголема временска дистанца, сепак е можно, ако не конеч-

но да се вреднува, барем да се прикаже (дескриптира) политиката на Претседателот во однос на главните предизвици со што, всушност, започнува и самото вреднување на делото. При тоа, остријата на рабовите на неговата политика (прашањето на нејзината различност) претпоставува споредбен метод или паралелна дескрипција на **ПОЛИТИКИТЕ** на државните раководства **ПРЕД И ЗА ВРЕМЕ НА** претседателот **БОРИС ТРАЈКОВСКИ** поврзани со исти и со слични предизвици.

Кои беа главните предизвици како за овој, така и за претходниот претседател, инклузивно и за односните владини состави? На прво место тоа беа интернетичките односи и прашањето за нивно врамнотежување и дефинирање како еден од столбовите на (не)стабилноста на Р. Македонија. Второ, тоа беше прашањето за односот кон нашите соседи, следствено и кон поопштото прашање за регионалната политика и соработка. Трето, тоа беа нашите евроатлантски стремежи; нашите напори кон тие интеграции и нашето очекување од меѓународната заедница.

1. Меѓуетничките односи почнаа да се затегаат по донесувањето на Уставот на Р. Македонија и од ден на ден стануваа жешка тема. Албанците бараа разбирање од страна на државата, на прво место за високо образование на мајчин јазик, за посебен нивен израз во политичкиот систем и во моделот на донесување закони, рамноправна застапеност во јавната сфера на сите нивоа, јавни права за етничките симболи (за нивното знаме) и сл.

Македонската страна **СЕ ДО 1998** година на тие барања гледаше како на **ПЕРМУТИРАН АЛБАНСКИ СЕПАРАТИЗМ** на што со посредство на државата се спротивстави со груба репресија. Важно е да се каже дека репресијата не беше заснована врз формално-правна одлука, туку врз фактичка и неформална волја со челна позиција на врвниот државен раководител. Таквиот однос на македонското раководство како политика на неговиот врв, ги поврза упадите и акциите на полицијата во **РАДОЖДА, БИТ ПАЗАР, РЕЧИЦА** и **ГОСТИВАР** правејќи синџир на појави и манифестирајќи ригидна политичка позиција на македонското државно раководство. Таа состојба на работите ја наруши довербата меѓу политичките актери. Политичките субјекти на Албанците престанаа да му веруваат на Претседателот, тие почнаа да не му веруваат ниту на **ПРЕМИЕРОТ И** на надлежните министри и покрај фактот што и самите беа во Владата. Државниот врв, а особено **ПРЕТСЕДАТЕЛОТ** на Р. Македонија, сета своја вештина и искуство ги искористи како **КОНЗЕРВАТИВНО "ДРУШТВО"** со дух и стил кој конечно создадоа изговор за појава на екстремниот албански национализам кој од поединечни терористички акти пламна во масовен воен судир во 2001 година. Тактички, тој екстремизам се формира со прелевање на тероризмот од Косово, преку приврзување на локалниот радикализам, па до избувнување на помасовни воени судири на Албанците со македонската држава.

Оттаму, може да се констатира дека **КОРЕНОТ НА 2001** година **ЛЕЖИ** во сите претходни години и во политиката на **ДОТОГАШИОТ ДРЖАВЕН ВРВ**; во политиката која не се беше еманципирала од духот и логиката на претходната (југословенска) држава.

Кога работите стигнаа до 2001 година, Р. Македонија се најде на крстосница по прашањето на својата иднина. Масовната и неселективна примена на сила беше опасната алтернатива. **НОВИОТ**, млад и сосема поинаку формиран **ПРЕТСЕДАТЕЛ**, меѓутоа побрза со иницијатива за мирни разговори и со идеја за реформи во правниот и политичкиот систем кои ќе го ресорбираат и пренасочат конфликтот. Во таа смисла, побара помош од меѓународната заедница и преку услугите на еден Бадентер и на претставниците на ЕУ и на САД се дојде до охридскиот Договор. Се дојде до онаа рамка која сè повеќе добива поддршка и смисла во македонската реалност и која ѝ обезбедува перспектива на Р. Македонија.

Сето тоа воопшто не можеше да биде замисливо до 1998-99 година, иако сите тие теми и решенија требаше да бидат завршени дотогаш.

Односната улога на **СПИРИТУС МОВЕНС НА МИРОТ** во Р. Македонија, кога тој навистина беше загрозен и чесното залагање на претседателот Трајковски за имплементација на охридскиот Договор, сè до крајот на неговата животна патека, по прв пат создадоа имиџ дека претседателот на Р. Македонија е претседател на сите граѓани во државата. Тие признанија доаѓаа и од внатре и од надвор што не можеше да се случи пред тоа. Претседателот Трајковски односните признанија ги стекнуваше постапно, со маќа и по цена на навреди и горчини. Меѓутоа, беше длабоко свесен за вредноста на мирот и стабилноста и поради тоа ги прифаќаше ризиците и неудобностите иако, нормално, тоа не му беше ниту право, ниту пријатно.

И покрај фактот дека на меѓуетнички план треба уште многу трпение и енергија за да се надминат опасните стапици што можат да бидат поставени, сепак може да се рече дека претседателот **ТРАЈКОВСКИ ОСТАВИ ФУНДАМЕНТ** и покажа пример на каков начин е можна иднината на Р. Македонија.

2. Во односот кон нашите соседи до 1998-99 година владееше филозофијата на екви-дистанца. Тоа беше политика според која Р. Македонија манифестираше навреденост од проблемите што ѝ ги создадоа соседите. Тргувајќи од чувството на нанесена неправда и од проценката дека нашите соседи не се ослободени од историските флоскули и од аспирациите кон неа, државниот врв практично ѝ сврте грб на политиката на активна соработка и на дијалог со нив како на практика преку која ќе се надминуваат меѓусебните недоразбирања. Згора на тоа, македонското раководство сметаше дека Р. Македонија е многу понапред од сите соседи во транзиција и дека во однос кон нив е држава за пример и според правниот и според демократскиот карактер.

Македонскиот државен врв Р. Македонија ја дефинираше како "оаза на мирот", "шампион на транзицијата", "модел за меѓуетнички односи" и сл. Врз таа основа тој бараше признание и инсистираше на индивидуален и првенствен прием во европските и евроатлантските асоцијации. Секоја сугестија за регионален пристап и за регионални врски се доживуваа како субверзија кон Р. Македонија. На тоа следеа бројни и екстензивни објаснувања со кои македонскиот претседател ги предозира со "едукација" претставниците на меѓународната заедница. Овие, пак, спротивно, Р. Македонија ја сместија во групата држави на западниот

Балкан што беше најголемо разочарување за тогашното државно раководство.

За разлика од таквата политика, претседателот Трајковски, инклузивно, и Владата избрана во 1998 година, ја прогласија политиката на позитивна енергија и соработка со соседите. Таа политика на која, без сомнение, претседателот Трајковски **БЕШЕ ГЛАВНАТА ФИГУРА И ГЛАВНИОТ ИГРАЧ**, придонесе да се решат поголем број на претходно создадените проблеми со три од четирите соседи. Битно се промени атмосферата во односите со соседите. Не само што се изгради цела архитектура на взаемни односи, туку се создаде меѓусебна доверба и взаемно пријателство. Импонираат исказите на балканските државници за улогата на македонскиот претседател во регионалната архитектура и соработка. Мошне софиситицирано прозвучува и изјавата на младиот Пандели Мајко кој како во античките драми укажува дека претседателот Борис

Трајковски и со својата смрт ѝ даде скапоцен подарок на Македонија, а тоа се љубовта и мирот кои доаѓаат од сите страни.

Тоа е нова појава во односот кон Р. Македонија и нова појава внатре во неа на која ѝ посредуваше проевропската, човекољубива и демократска природа на младиот Претседател кого сите граѓани го почитуваа и симпатизираа и како претседател и како човек; можеби не го почитуваа само претенциозните карриеристи, лукративните и нарцисоидните, или самоумислените "енциклопедисти", без чие присуство не е можно ниту едно политичко (за)другарство.

3. Односите со големите држави, фактори на меѓународната заедница, повеќе години беа оптоварени со непријатно пријателство. Имено, македонското раководство откажувајќи се од активната соработка со соседите ги сврте своите погледи кон големата политичка сцена, пред сè кон САД, очекувајќи големите западни држави да го исправат тоа што македонското раководство го доживуваше како нанесена неправда, посебно од страна на Грција. Ориентирајќи се наместо кон соработка со соседите, кон драматизирање на совеста на големите држави, македонскиот државен врв со време стана незгоден партнер, бидејќи респективните пријатели ги става во деликатна положба - да заземат страна, занемарувајќи ги своите интереси и политики, плус пренабргувајќи ја позицијата и моќта на државата на која се оплакува. На таков начин, создавајќи си резерви кај големите држави и не поместувајќи се од позицијата на навредена партнерка, Р. Македонија остана уште поосамена, а македонското политичко раководство се покажа неделотворно во надминувањето на сопствената изолација и покрај поттикнувањата самото тоа, а го најде начинот на разбирање и соработка со соседите. Спротивно и неверојатно, тоа раководство држеше до еден вид

есхатологија - дека правдата мора да излезе на видело и да победи, стига да се истрае и издржи.

Политиката на претседателот **ТРАЈКОВСКИ НАПРАВИ ВИСТИНСКА ПРЕСВРТНИЦА** на тој план и на неа веќе укажавме во основни црти, а и на сите им е познато. Се покажа дека таа политика е единствено прифатливиот пат што Р. Македонија може да го оди **КОН** своите стратегиски цели - **НАТО И ЕУ**. Во таа смисла, сепак, не сакаме да веруваме дека Р. Македонија како внатрешен фактор во таа насока го имала само господиот Борис Трајковски, како што сугерира изјавата на Стратфорската агенција, а имено дека смртта на претседателот Борис Трајковски не само што била празнина за системот, туку и празнина за иднината на земјата. Кога тоа би било така и самиот пример на претседателот Трајковски би бил не само невозможен, туку и бесперспективен. ■